

## УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНИХ МЕХАНІЗМІВ РЕГУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ СУСПІЛЬНОГО СЕКТОРА НА СЕЛІ

МАМРОШ М.Є., АСПІРАНТ\*,  
ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

*У статті розглянуті проблеми застосування та удосконалення функціональних механізмів регулювання розвитку суспільного сектора, а також впливу їхньої дієвості на формування конкурентного середовища на селі.*

*The problems of application and improvement of functional mechanisms of adjusting of development of public sector, and also to influence of their effectiveness on forming of competition environment on a village are considered in the article.*

**Постановка проблеми у загальному вигляді.** Розвиток суспільного сектора на селі можна розглядати лише за умови застосування дієвих механізмів, які забезпечують виконання цим сектором своїх першочергових функцій для підтримання конкурентного середовища.

Конкурентне середовище на селі серед об'єктів суспільного сектора економіки повинно б підтримуватись державою через механізм антимонопольного законодавства з метою попередження випадків монопольних ситуацій, а також здійснення відшкодування сум збитків, що виникли у зв'язку із зловживанням монопольним становищем та недобросовісною конкуренцією.

Насправді конкурентне середовище на селі досі ще не сформоване і там досить впливовими є неринкові відносини.

**Аналіз останніх досліджень і публікацій.** Достатньо аргументовано і глибоко висвітляли у своїх працях проблеми розвитку суспільного сектору економіки С.Біла, Е.Блейклі, В.Гесць, Т.Голікова, А.Мельник, Г.Монастирський, Д.Норд, І.Прокопа, С.Шишкін, а також зокрема його особливості на селі П.Гайдуцький, М.Кропивко, П.Саблук, В.Юрчишин та інші. Поряд із цим потребують уточнення питання щодо удосконалення функціональних механізмів регулювання суспільного сектору на селі для формування конкурентоспроможного середовища.

**Цілі статті.** Метою наукового дослідження є визначення теоретико-методологічних основ визначення дієвих механізмів регулювання розвитку суспільного сектора та обґрунтування практичних засад їх застосування для формування конкурентного середовища на селі.

**Виклад основного матеріалу.** Функціональні механізми розвитку суспільного сектора на селі доцільно розглядати, як механізми, які забезпечують виконання цим сектором функцій координування, спрямування, регулювання і контролю, а саме: механізм підтримання конкурентного середовища; механізм збереження неприбуткових соціальних об'єктів сектора; механізм регулювання трудовими ресурсами села; механізм розробки та корегування стратегії розвитку об'єктів; механізм оцінки майна; механізм кадрового забезпечення; механізм ціноутворення; механізм залучення інвестицій; механізм контролю за використанням майна і коштів об'єктів даного сектора; механізм акумулювання коштів територіальних громад для будівництва або реконструкції об'єктів суспільного сектора економіки на селі.

Об'єкти суспільного сектора економіки на селі можна умовно поділити за ознакою прибутковості: малоприбуткові та неприбуткові.

Неприбуткові соціальні об'єкти суспільного сектора на селі можуть існувати лише за фінансової їх підтримки з боку державного і місцевих бюджетів, а також за рахунок інших джерел фінансування. Зрозуміло, що зберегти всі соціальні об'єкти, які існують нині на селі, не вдасться (частина з них протягом 10-15 минулих років вже втрачена).

Але на рівні сільських рад, сільської громади, ініціативних груп, громадських організацій, політичних партій потрібно відкрито обговорювати, які саме об'єкти вкрай необхідні для села та який механізм збереження і фінансової їх підтримки варто застосовувати в даній ситуації.

У зв'язку з тим, що бюджетне фінансування неприбуткових соціальних об'єктів на селі досить обмежене, сільські жителі могли б, на наш погляд, створити на громадських засадах ініціативні постійно діючі групи із планування, пошуку та залучення позабюджетних коштів для згаданих вище об'єктів. Це можуть бути кошти місцевих підприємств, банківських установ, громадських організацій, політичних партій, пожертвування сільських жителів і кошти релігійних громад тощо. Можна також проводити безкоштовні суботники й залучати волонтерів (за прикладом організацій «Карітас», «Віра і світло», «Марійська дружина», «Українська молодь Христові») до роботи на неприбуткових соціальних об'єктах на селі.

Таким чином, механізм збереження неприбуткових соціальних об'єктів на селі може бути

---

\* Науковий керівник д.е.н., професор А.Ф. Мельник.

різним і залежить, насамперед, від традицій і звичаїв села, бюджетних асигнувань, фінансових можливостей селян та їхніх меценатів, ініціативності і наполегливості сільських жителів у відстоюванні своїх соціальних інтересів, прав.

Перспектива розвитку об'єктів суспільного сектора на селі полягає ще й в тому, щоб вибрати правильний напрямок динаміки цих об'єктів протягом 5-10 років з метою безперервного виконання ними властивих їм функцій та задоволення в повному обсязі сільського населення у відповідних товарах, продукції, роботах, послугах.

Механізм розробки та корегування перспективи розвитку об'єктів передбачає: з'ясування стану і потенціалу конкретного об'єкта на даний час; вивчення сучасних тенденцій та перспективних шляхів розвитку аналогічних об'єктів в країні, світі; проектування і моделювання основних етапів та видозмін у розвитку об'єкта; розробку плану стратегії розвитку об'єкта із вказуванням планових заходів, термінів виконання й відповідальних виконавців; встановлення умов і обставин, за яких план стратегії розвитку об'єкта може бути скорегований або замінений на інший тощо.

Механізм оцінки майна об'єктів суспільного сектора на селі залежить від виду та вартості цього майна, з якою метою і воно надходить або у зв'язку з чим (куди) вибуває, яке подальше призначення даного майна.

Важливим питанням залишається стандартизація діяльності об'єктів суспільного сектора економіки на селі в частині якості послуг, що дозволяє розробити і прийняти положення щодо специфіки діяльності тої або іншої галузі, тобто виробити єдині для всіх об'єктів правила діяльності. Нині, на жаль, стандартизація діяльності згаданих вище об'єктів в Україні майже не торкнулась, за винятком об'єктів освіти.

Актуальною є проблема ціноутворення. Всі послуги об'єктів суспільного сектора на селі з точки зору ціноутворення доцільно поділити на 5 груп: безоплатні, частково оплачувані, в межах фактичних витрат, з мінімальним рівнем рентабельності, по вільних ринкових цінах. На кожному об'єкті суспільного сектора на селі необхідно передбачити перелік всіх його послуг з поділом на запропоновані нами.

Це дозволить, по-перше, встановити реальний статус кожної зокрема послуги і довести до споживачів, які послуги вони зможуть одержати безоплатно, а за які потрібно платити самому або просити це зробити спонсорів; по-друге, чітко розмежувати види послуг і відрегулювати питання порядку їх отримання та методики ціноутворення; по-третє, диференціювати ціни на послуги об'єктів суспільного сектора на селі для різних соціальних верств населення, зважаючи на фінансові можливості тих чи інших осіб, а також їх вік, стать, соціальну захищеність.

Перелік безоплатних послуг має визначатися тим, на скільки вони будуть профінансовані (гарантовані) центральними та місцевими виконавчими органами влади і буде визначено чи ці послуги безкоштовні для всіх жителів села чи тільки для певних їх категорій.

Якщо послуги оплачуються за ціною, що менша за їх собівартість, то різницю між ціною і собівартістю потрібно покривати за рахунок коштів держави, місцевих бюджетів, власних коштів.

У випадку, коли ціни на послуги формуються на рівні собівартості, то об'єкти суспільного сектора на селі повертають собі витрати на створення послуг, майже нічого не втрачаючи при цьому. Однак ці об'єкти мають обмежені можливості для розвитку.

Якщо ціни на відповідні послуги з мінімальним (обмежувальним) рівнем рентабельності, то об'єкти суспільного сектора на селі отримують мінімальну (обмежену) суму прибутку та невеликі можливості для підтримання і розвитку своєї діяльності.

В умовах вільних ринкових цін виникають сприятливі умови для підтримання і динамічного розвитку об'єктів. Однак кількість осіб, готових платити за послуги по ринкових цінах на селі досить обмежена.

За свідченням С.Шипкіна досвід Росії вказує на те, що основними методами оплати за послуги, зокрема у сфері охорони здоров'я, можуть бути: для амбулаторно-поліклінічної допомоги: за кошторисом доходів і витрат (кошторисне фінансування); окремих послуг; окремих послуг по бальній шкалі; пролікованих хворих (випадків амбулаторно-поліклінічного обслуговування); за подушним нормативом за кожен обслуговувану особу (прикріплену до лікаря або поліклініки); для стаціонарної допомоги: за кошторисом доходів та витрат (кошторисне фінансування); окремих послуг; за кількістю ліжок-днів; за кількістю пролікованих хвороб; завершених випадків госпіталізації; узгоджених обсягів медичної допомоги (глобальний бюджет) [7, с. 65, 70].

Для амбулаторно-поліклінічної допомоги в Україні основними методами оплати послуг у сфері охорони здоров'я є: за кошторисом доходів і витрат (кошторисне фінансування); окремих послуг (проходження медогляду, рентгендіагностика, ультразвукова діагностика, стоматологічна допомога); пролікованих хворих (випадків окремих видів хвороб: гострі респіраційні вірусні інфекції, дитячі інфекційні хвороби; за подушним нормативом за кожен обслуговувану особу (прикріплену до лікаря або поліклініки). Для стаціонарної допомоги: за кошторисом доходів та витрат (кошторисне фінансування); окремих послуг (рентгендіагностика, ультразвукова діагностика, стоматологічна допомога); за кількістю ліжок-днів; за кількістю пролічених хвороб; завершених випадків

госпіталізації; узгоджених обсягів медичної допомоги (глобальний бюджет).

Надзвичайно актуальним для села є питання залучення в сільську місцевість як вітчизняних, так й іноземних інвестицій. Інвесторами можуть виступати держава, міжнародні фінансові організації, транснаціональні компанії, громадяни і юридичні особи України, іноземні громадяни та підприємства тощо.

Інвестиції у розвиток об'єктів суспільного сектора економіки на селі в Україні мізерні, на нашу думку, у зв'язку з тим що сільські голови та сільські територіальні громади сіл не достатньо часу приділяють ефективним пошукам потенційних інвесторів і співпраці з ними. Вважаємо, що найбільш першочерговими напрямками інвестицій в сільську місцевість є: розвиток сільських виробничих кооперативів, вивезення сміття і впорядкування сільських територій, освітлення, будівництво і ремонт доріг, розвиток зеленого туризму, облаштування спортивних залів і майданчиків, ремонт шкіл, клубів, дошкільних закладів та ін.

Європейський банк реконструкції та розвитку має намір заохочувати приватні інвестиції в аграрний сектор України і готовий давати гроші на розвиток українського села. Серйозне залучення в нашу країну приватних коштів можливе тільки після того, як зміниться Земельний Кодекс України. Українські фермери, що звертаються до Євробанку, не мають ліквідної застави, тому приватне кредитування автоматично стає дуже проблемним. Варто зауважити, що Євробанк уже фінансував в Україні проекти, пов'язані з переробкою аграрної продукції і вдосконаленням зернового ринку в тому числі запровадження складських сертифікатів на зерно. Проте, залучити більше коштів і підтримати первинне виробництво в Україні заважає відсутність ринку землі [2].

За нинішніх умов розвитку економіки українського села, з нашої точки, основним його інвестором має бути держава. Механізм залучення інвестицій в Україні визначений Законом України "Про інвестиційну діяльність" [3].

Згідно з цим Законом, інвестор самостійно визначає цілі, напрями, види й обсяги інвестицій, залучає для їх реалізації на договірній основі будь-яких учасників інвестиційної діяльності, у тому числі шляхом організації конкурсів і торгів. За рішенням інвестора права володіння, користування і розпорядження інвестиціями, а також результатами їх здійснення можуть бути передані іншим громадянам та юридичним особам у порядку, встановленому законом. Взаємовідносини при такій передачі прав регулюються ними самостійно на основі договорів.

Для інвестування можуть бути залучені фінансові кошти у вигляді кредитів, випуску в установленому законодавством порядку цінних паперів і позик. Майно інвестора може бути використано ним для забезпечення його зобов'язань. У заставу приймається тільки таке майно, яке перебуває у власності позичальника або належить йому на праві повного господарського відання, якщо інше не передбачено законодавчими актами України. Заставлене майно при порушенні заставних зобов'язань може бути реалізовано відповідно до чинного законодавства.

При цьому створюються пільгові умови інвесторам, що здійснюють інвестиційну діяльність у найбільш важливих для задоволення суспільних потреб напрямках, насамперед соціальній сфері, технічному і технологічному вдосконаленні виробництва, створенні нових робочих місць для громадян, які потребують соціального захисту, впровадженні відкриттів і винаходів, в агропромисловому комплексі, в реалізації програм ліквідації наслідків Чорнобильської аварії, у виробництві будівельних матеріалів, в галузі освіти, культури, охорони навколишнього середовища і здоров'я [3].

Позитивним щодо розвитку об'єктів суспільного сектора на селі, на нашу думку, є те, що в пункті 5.1.4. статті 5 Закону України "Про оподаткування прибутку підприємств" передбачено звільнення від сплати цього податку суми прибутку в будівельних, монтажних, проектних та інших підприємств та організацій одержаного в результаті спорудження в сільській місцевості житла, об'єктів побуту, культури, торгівлі, охорони здоров'я, фізкультури і спорту, освіти, зв'язку, а також шляхів, енергетичних, газових та водорозподільних систем, тваринницьких приміщень, інженерно-технічних комплексів, машино-тракторного парку та інших об'єктів, які впливають на поліпшення соціального становища українського села [4].

Розвиток об'єктів суспільного сектора на селі залежить також і від активності територіальної громади села, де знаходяться ці об'єкти. Територіальна громада села, якщо вона достатньо зацікавлена у будівництві або реконструкції (викупі) об'єктів суспільного сектора економіки в даному селі, може за допомогою ініціативної групи, що діє на добровільних засадах зібрати грошові кошти, щоб збудувати, реконструювати або викупити ті чи інші об'єкти. Ініціативна група повинна отримати від територіальної громади певні повноваження, які мають бути належним чином документально оформлені та нотаріально завірени.

**Висновки.** Отже, досліджені нами функціональні механізми регулювання розвитку суспільного сектора потребують розвитку, вдосконалення, покращення взаємозв'язків між ними з метою забезпечення кращих умов життя на селі, створення нових робочих місць, підвищення доходів сільського населення та формування ефективного конкурентного середовища на селі.

### **Література.**

1. Блейклі Е. Дж. Планування місцевого економічного розвитку : теорія і практика. / Е. Дж. Блейклі. – вид. 2-е [Пер. з англ. А. Кам'янець]. – К. : Літопис, 2002. – 416 с.
2. Драч М. Європейський банк готовий дати Україні гроші на розвиток села [Електронний ресурс] / М. Драч. – Режим доступу: <http://www.radiosvoboda.org/content/article/1750473.html>.
3. Закон України „Про інвестиційну діяльність” № 1560-ХІІ від 18 вересня 1991 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. – <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1560-12>.
4. Закон України „Про оподаткування прибутку підприємств” №283/97-ВР від 22.05.97 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до док. – <http://uapravo.net/data2008/base63/ukr63>.
5. Мельник А. Ф. Модернізація суспільного сектора економіки в умовах глобальних змін / [Монографія]; за ред. А. Ф. Мельник. – Тернопіль: ТНЕУ, Економічна думка. – 2009. – 528 с.
6. Кропивко М. Ф. Методологічні проблеми демократизації управління аграрним сектором економіки України / М. Ф. Кропивко // Економіка АПК. - 2003. - № 3. - С. 27-35.
7. Шишкин С. В. Экономика социальной сферы: Учебное пособие. / С.В. Шишкин. – М. : ГУ ВШЭ, 2003. – 367 с.
8. Юрчишин В. Науково-методологічні та організаційні основи розвитку системи управління аграрним сектором економіки / В. Юрчишин // Економіка України. – 2003. – № 1. – С. 17-25.